บทที่ 3
แนวการวิเคราะห์
(Approaches)

แนวการวิเคราะห์ (Approach) ใด ๆ หมายถึงอะไร

William A. Welsh อ้างว่า "Approach หนึ่ง ๆ หมายถึงชุดหรือกลุ่มสังกัปเรื่องราว หรือคำที่มุ่งเน้นในประเด็นการเมืองด้านใดด้านหนึ่ง ตามปกติแล้วแต่ละ Approach จะประกอบด้วยสังกัปหลักหรือที่สำคัญเพียงสังกัปเดียว และสังกัปนี้เชื่อกันว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางการเมือง ส่วนคำอื่น ๆ ที่นำมาใช้ใน Approach นั้นจะมีค่ามากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับว่าคำ ๆ นั้นสัมพันธ์ข้องเกี่ยวกับสังกัปหลักมากหรือน้อย สังกัปหลัก ๆ ที่ปรากฏอยู่ใน Approach ที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการศึกษาการเมือง เช่น ระบบ หน้าที่ การสื่อสาร การตัดสินใจ และการพัฒนา" [10]

วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์ สรุปว่า Approach "หมายถึงกรอบหรือเค้าโครงทางความคิด (Conceptual Framework) อย่างกว้าง ๆ อันเป็นพื้นฐานของการพรรณนาความหรือการอธิบายปรากฏการณ์ใด ๆ โดยทั่ว ๆ ไป โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว Approach เป็นเรื่องของความโน้นเอียง (Orientation) ของผู้ศึกษาที่ต้องการเจาะเข้าไปถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ

ดังนั้น การใช้ Approach ใด ๆ ในการวิเคราะห์จึงเท่ากับเป็นการกำหนดคำถามในการศึกษา การตกลงเลือกใช้สังกัปกำหนดทิศทางในการตั้งข้อสมมติฐานและทัศนะทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการเมือง" [11]

กล่าวได้โดยสรุปว่า Approach เป็นเสมือนภาพเค้าโครงกว้าง ๆ เป็นภาพลายเส้นของสรรพสิ่งใด ๆ ที่สามารถสื่อความหมายให้เราทราบเลา ๆ ได้ว่าหมายถึงสิ่งใด

Vernon Van Dyke อ้างว่า "Approach หนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยมาตรการในการเลือกสรร นั่นคือมาตรการในการเลือกปัญหาหรือคำถามที่จะนำมาพิจารณา และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ นอกจากนี้ยังต้องประกอบไปด้วยมาตรฐานซึ่งครอบคลุมถึงว่าปัญหาใดหรือข้อมูลชนิดใดใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ด้วย" [12]

สุกิจ เจริญรัตนกุล ได้ให้ข้อวิจารณ์ไว้ว่า "ในการวิเคราะห์การเมืองของนักรัฐศาสตร์นั้นมีหัวใจอยู่ที่ "วิธีการศึกษา" (Approach) และ "กรอบความคิด" (Conceptual Framework) ถ้าหากขาดสองสิ่งนี้เสียแล้ว การวิเคราะห์การเมืองของนักรัฐศาสตร์ก็คงจะมีขีด

ความสามารถในการอธิบายเรื่องราวและปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่ไม่มีอะไรดีไปกว่าบทวิเคราะห์วิจารณ์การเมืองของนักหนังสือพิมพ์หรือนักวิชาการในสาขาอื่น ๆ ทางสังคมศาสตร์เลย หรืออาจมีคุณภาพด้อยกว่าอีกด้วย เพราะนักหนังสือพิมพ์มักมีโอกาสได้ข้อมูล "ลับ" จากวงในของนักการเมืองดีกว่านักรัฐศาสตร์" [13]

ประเภทของแนวการวิเคราะห์

ถ้าเราเปรียบศูนย์กลางของวงกลมใด ๆ เป็นเสมือนการเมือง Approach จะเปรียบเสมือนแนวทางหนึ่ง ๆ จากเส้นรอบวงกลม ณ ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่มุ่งไปยังศูนย์กลาง ฉะนั้น Approach จะมีอยู่มากมายด้วยกัน

เพื่อความสะดวกต่อการศึกษา นักวิชาการได้พยายามแบ่งประเภทของ Approach ออกโดยใช้มาตรการต่าง ๆ มากมาย เช่น

Alan C. Isaak แบ่ง Approach ออกได้เป็น 7 ประเภท [14] คือ

1. Individualistic-psychological Approach
2. Intentional Approach
3. Systems and Functional Approach
4. Role Approach
5. Group Approach
6. Communication Approach
7. Power Approach

David E. Apter แบ่ง Approach เป็น 6 ประเภท [15] คือ

1. Political Philosophy
2. Institutionalism
3. Behavioralism
4. Pluralism
5. Structuralism
6. Developmentalism

James A. Bill และ **Robert L. Hardgrave, Jr.** แบ่ง Approach ได้เป็น 6 ประเภท คือ [16]

1. Modernization and Political Development
2. Political Culture and Socialization
3. Group Politics
4. Political Elites
5. Class Analysis
6. Functionalism and Systems Approach

ส่วน **William A. Welsh** ได้เสนอมาตรการในการแบ่งประเภทของ Approach หลายประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้ [17]

1. **Approach แบ่งตามยุทธวิธีในการศึกษา**

1.1 Behavioral Approach

1.2 Institutional Approach โดยที่แนวการศึกษาเชิงสถาบันนี้จะเน้นที่ตัวสถาบันและโครงสร้าง แนวการศึกษานี้มักจะไม่นำไปสู่ข้อสรุปเชิงทฤษฎี เพราะเป็นการศึกษาความแตกต่างของโครงสร้างของสถาบันที่ปรากฏอยู่ในระบบการเมืองนั้น ๆ นอกจากนี้แต่ละสถาบันทางการเมืองจะมีอิทธิพลของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอยู่เบื้องหลังอีกด้วย เช่น การศึกษาการออกกฎหมาย แนวการศึกษาเชิงสถาบันจะเน้นในประเด็นของโครงสร้างของสถาบันนิติบัญญัติ อำนาจหน้าที่ของสมาชิก สัมพันธภาพกับองค์กรอื่น ๆ ขณะเดียวกันถ้าเราเปลี่ยนไปศึกษาในประเด็นของกระบวนการในการออกกฎหมาย การลงคะแนนเสียง การริเริ่มต้นร่างของกฎหมาย การติดต่อประสานงานในระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ เรากำลังศึกษาการเมืองในเชิงพฤติกรรม นั่นคือเรากำลังศึกษาพฤติกรรมในการออกกฎหมายนั่นเอง

2. **Approach แบ่งตามสังกัปหลัก**

2.1 Systems Approach

2.2 Function Approach

2.3 Communication approach

2.4 Decision-making Approach

2.5 Development Approach

3. **Approach แบ่งตามเทคนิคในการศึกษา**

จากข้อเท็จจริงที่ว่า แนวการศึกษาที่เป็นประโยชน์และมีการพัฒนามาเป็นอย่างดีแล้ว ในการศึกษาการเมืองควรที่จะตั้งอยู่บนฐานของเทคนิคในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลนั้นถือเป็นพัฒนาการใหม่ที่น่าจับตามองยิ่ง

แนวการศึกษาแบ่งตามเทคนิคหรือวิธีการในการศึกษาที่สำคัญมีอยู่ 2 แนวทาง คือ

1. **การจำลองสถานการณ์** (Simulation)

ในการศึกษาการเมืองนั้นมีปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือไม่มีห้องปฏิบัติการที่จะสามารถควบคุมตัวแปรได้อย่างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ฟิสิคส์ เคมี ชีววิทยา เป็นต้น แต่นักรัฐศาสตร์เองก็พยายามที่จะนำเอาพฤติกรรมทางการเมืองของคนมาศึกษาในห้องทดลองนั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยให้พัฒนาไปสู่ความเป็นศาสตร์ได้ ในเมื่อจุดหมายเบื้องต้นของการตั้งคำถามเพื่อการหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์นั้นก็คือการระบุความคล้ายคลึงกันของเหตุการณ์ใด ๆ ที่จะอุบัติขึ้นภายใต้สภาวะเงื่อนไขใด ๆ การที่เราจะสามารถศึกษาเงื่อนไขและผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อศาสตร์ และวิธีการที่ได้ผลที่สุดในการควบคุมผลกระทบจากสภาวะแวดล้อม ก็คือการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวในสถานการณ์ของห้องทดลอง ซึ่งนักวิจัยสามารถที่จะดำเนินการกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมได้

แนวการศึกษาแบบจำลองสถานการณ์เป็นแนวที่ใกล้เคียงที่สุดกับการปฏิบัติการในห้องทองลองเท่าที่รัฐศาสตร์พึงมี ตัวอย่างเช่น การจำลองสถานการณ์ที่เรียกว่า Inter-Nation Simulation (INS) ของ H. Guetzkow กับคณะ แห่ง Northwestern University ด้วยการควบคุมเงื่อนไขจากสภาวะแวดล้อมของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในทางการเมือง แล้วสังเกตพฤติกรรมของ "ผู้ตัดสินใจ" ในสถานการณ์จำลอง ซึ่งจะช่วยให้นักวิจัยสามารถเรียนรู้บางอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองที่เขาไม่รู้มาก่อนได้

อย่างไรก็ตาม แนวการศึกษาแบบนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการหลายประการ โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่าแนวการจำลองสถานการณ์นี้มักจะไม่ประสบผลสำเร็จในการ "ทำซ้ำ" (Reproduce) ความเป็นจริงอย่างจริงใจ การสร้างสถานการณ์ใด ๆ ขึ้นเพื่อเป็นแบบจำลองเองก็ต้องใช้เวลาและใช้งบประมาณมากอีกด้วย

2. **ทฤษฎีเกม** (The Game Theory)

ทฤษฎีเกมเป็นเทคนิคทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ศึกษาปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งได้เริ่มพัฒนาใช้ในเศรษฐศาสตร์ก่อน แนวการวิเคราะห์แบบนี้จะเน้นในเรื่องของการคัดเลือกยุทธวิธีที่เป็นเหตุเป็นผลในสถานการณ์ที่มีผู้เข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปและต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แต่มีเป้าประสงค์ส่วนหนึ่งไม่สอดคล้องต้องกัน นั่นคือถ้ามีฝ่ายใดสัมฤทธิผล อีกฝ่ายหนึ่งก็จะไม่สัมฤทธิผล ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นประเด็นที่สำคัญในทางการเมือง

ทฤษฎีเกมนี้ไม่เหมือนการจำลองสถานการณ์ โดยที่การาจำลองสถานการณ์นั้นเป็นความพยายามที่จะสร้างสถานการณ์จากโลกที่เป็นจริงขึ้นมาใหม่โดยการใช้มนุษย์ (หรือคอมพิวเตอร์) ในสถานการณ์ของห้องทดลองกึ่งควบคุม แต่ทฤษฎีเกมไม่ได้สร้างเหตุการณ์ของโลกแห่งความเป็นจริงมาใส่ กรอบนี้จะให้หลักพื้น ๆ ที่จะช่วยทำนายว่าอะไรที่ควรจะถือได้ว่าเป็นยุทธิวิธีที่มีเหตุมีผลสำหรับผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมในข้อขัดแย้งในโลกแห่งความเป็นจริงในสภาพเงื่อนไขที่กำหนดการจำลองสถานการณ์เป็น "รูปแบบของการปฏิบัติการ" (Operating Model) ซึ่งมีพื้นมาจากฐานของการปฏิบัติการ ส่วนทฤษฎีเกมเป็นแนวการวิเคราะห์ที่มีฐานมาจากฐานคติเกี่ยวกับสิ่งที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่สมเหตุสมผลในข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น

Vernon Van Dyke ได้ใช้หลักการหลายประการในการแบ่ง Approach พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. **Approach** แบ่งตามหลักวิชา

1.1 Historical Approach เป็นแนวการวิเคราะห์การเมืองโดยอาศัยประวัติศาสตร์ ซึ่งเราจะพบว่าคำว่าประวัติศาสตร์นั้นถูกนำมาใช้ในหลายแง่มุม เช่น ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ที่เป็นความจริง ประวัติศาสตร์หมายถึงสิ่งที่ได้มีการบันทึกไว้ ประวัติศาสตร์คือข้อเขียนของมนุษย์ และประวัติศาสตร์คือสาขาวิชาหนึ่งของสังคม

ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นความจริงที่เกิดขึ้น หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่เรารู้สึกนึกคิด จินตนาการพูดหรือได้กระทำไว้ ตลอดจนความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้ที่มีต่อกันและที่มีต่อสภาพแวดล้อมตั้งแต่ดึกดำบรรพ์เป็นต้นมา

ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ได้บันทึกไว้ จะประกอบไปด้วยเอกสารและหลักฐานปฐมภูมิต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นข้อเขียนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องราวที่ต้ องอาศัยประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ได้บันทึกไว้ และจะประกอบไปด้วยการแปลความในรูปแบบที่แตกต่างกันไปหรือเป็นการนำเอาบางส่วนของประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงมาพิจารณา

ในความเป็นจริงนั้น ประวัติศาสตร์ในฐานะของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ นั้นจะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลายแง่หลายมุมมองด้วยกัน ประวัติศาสตร์ในฐานะที่เป็นข้อเขียนก็อาจจะแปรผันไปมากตามเนื้อหาสาระที่เป็นใจความสำคัญ เช่น อาจมีประวัติศาสตร์ศิลปะ ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสนา เป็นต้น

ส่วนใหญ่แล้วประวัติศาสตร์ในฐานะของข้อเขียนนี้เป็นผลงานของพวกที่อยู่ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ แต่ก็ไม่จำเป็นเสมอไป

แม้ว่าสาระของประวัติศาสตร์จะหลากหลาย แต่ลักษณะเด่นที่สำคัญของประวัติศาสตร์ก็คือจะเน้นความสำคัญกับอดีต เช่น ช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และยังมีแนวโน้มว่าจะใช้วิธีการลำดับเหตุการณ์ในการอธิบายด้วย

นักประวัติศาสตร์สมัยใหม่นั้นไม่เพียงแต่จะถามว่าใครทำอะไรที่ไหน และอย่างไรเท่านั้น แต่ยังถามต่อไปว่าทำไมจึงต้องทำเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นมาได้อย่างไรและผลที่ได้ในรูปของการกระทำหรือสถานการณ์เป็นอย่างไร บางคนได้ก้าวไปไกลกว่านี้โดยถามเลยไปถึงความสัมพันธ์ที่สมเหตุสมผล และหลักการหรือทฤษฎีที่พึงมี

Gottschalk อ้างว่า สังคมต่างคาดหวังจากนักประวัติศาสตร์ไว้ว่า "เป็นผู้ที่พยายามหาความแตกต่างหรือเปรียบเทียบช่วงหรือเหตุการณ์และสถาบันในประวัติศาสตร์ เพื่อที่จะผูกสาระเรื่องราวของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของมนุษย์เข้าไว้ด้วยกัน และเป็นผู้ที่นำเสนอข้อสรุปทั่วไปที่มีความเที่ยงตรงสำหรับเหตุการณ์ของประสบการณ์ในอดีต" [19]

พร้อมกันนี้ Gottschalk ได้สรุปไว้ว่า "นักประวัติศาสตร์ต่างไปจากนักวิชาการสาขาอื่น ๆ ในประเด็นสำคัญที่ว่า นักประวัติศาสตร์จะให้ความสำคัญกับบทบาทของแรง จูงใจ การกระทำ ความสัมฤทธิ์ผล ความล้มเหลว และสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ในการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์"

ในทางการเมืองนั้นนักรัฐศาสตร์เองจำนวนมากที่เป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์โดยเฉพาะในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะมีข้อเขียนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การทูตของประเทศต่าง ๆ มากมาย ในสาขาทฤษฎีการเมืองเอง ส่วนใหญ่มักจะใช้แนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เช่นกัน เช่น การศึกษาประวัติความคิดทางการเมืองของนักปรัชญาการเมืองตะวันตก เป็นต้น ส่วนใหญ่รัฐศาสตร์สาขาใหม่คือการเมืองเปรียบเทียบนั้น นักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น S.P. Huntington [21] Barrington Moore [22] Crane Brinton [23] C.E. Black ต่างใช้แนวการศึกษาที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์เปรียบเทียบมาทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางการเมือง และได้สร้างผลงานเด่น ๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก

1.2 **Economic Approach** เป็นแนวการวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ ซึ่งหมายรวมทั้งกิจกรรมและระบบเศรษฐกิจ กิจกรรมนี้หมายถึงเรื่องราวของการผลิตและการแจกแจงแบ่งสรรสิค้าและบริการ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนั้นบางส่วนรัฐบาลจะเป็นผู้ชี้แนะและกำกับดูแลอยู่ จึงมีส่วนข้องเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองโดยไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ ปัญหาของสังคมอันเกิดจากความต้องการที่ขัดแย้งกันอยู่นั้นมักจะสัมพันธ์กับประเด็นทางเศรษฐกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความปรารถนาอันก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองขึ้นบ่อยครั้งจะเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องการผลิตและการแจกแจงสินค้าและบริการ

ผู้ที่ใช้แนวการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์มาศึกษาการเมืองนั้นมีแนวโน้มว่าจะให้ความสำคัญกับสหสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับวิถีชีวิตทางการเมือง หรือสนใจกิจกรรมของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการเงินและการเก็บภาษี การออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารและแรงงาน บทบาทของข้าราชการและเอกชนในการตัดสินใจ เป็นต้น นอกจากนี้แนวการวิเคราะห์นี้ยังมีแนวโน้มว่าจะสนใจตรวจสอบความต้องการของบุคคลซึ่งบ้างก็ต้องการความมั่งคั่ง บ้างก็ต้องการมีอิทธิพลเข้าคุมกระบวนการผลิตและการแจกแจงสิ่งอำนวยความสะดวกของชีวิต เป็นต้น

คำว่า "ผลประโยชน์" เอาก็ถือว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับแนวการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ศึกษาการเมือง เช่น นักวิชาการบางคนที่มองพัฒนาการทางการเมืองว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นนั้นมีแนวโน้มว่าจะตีความคำว่าชนชั้นในแง่ที่เป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจ และตีความคำว่าผลประโยชน์ในแง่ที่เป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในทำนองเดียวกันแนวความคิดทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และกลุ่มผลประโยชน์จะสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับแนววิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจและพฤติกรรมการออกเสียงลงคะแนนก็มักจะอธิบายหรือทำนายกันโดยอาศัยคำทางเศรษฐกิจในบางส่วน พวกที่ใช้แนววิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์มักจะพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับนโยบายและเหตุการณ์ทางสังคมที่สำคัญ ๆ และมักจะมองว่าการประสานปรองดองกันภายในพรรคการเมือง ตลอดจนการต่อสู้ชิงดีชิงเด่นในระหว่างกันนั้นจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มีร่วมกันหรือขัดแย้งกันอยู่ แนวการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์มักจะอยู่ในรูปแบบทางจิตวิทยา เนื่องจากแนวการวิเคราะห์นี้มักจะมีฐานคติเกี่ยวกับแรงจูงใจของมนุษย์ นั่นคือเชื่อว่ามนุษย์จะกระทำการในลักษณะที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ตนเองได้รับผลประโยชน์สูงสุด

1.3 **Sociological Approach** นักสังคมวิทยานั้นเป็นผู้ที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางการเมืองในบริบทของสิ่งแวดล้อมทางสังคมพวกนี้ จะมีฐานคติที่สำคัญ และน่ารับฟังว่า ปัจเจกชนในฐานะที่เป็นสมาชิกภาพของครอบครัวและของกลุ่มอื่น ๆ จะเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นตัวที่จะทำให้แบบแผนของพฤติกรรมของบุคคลอยู่ในรูปแบบใด ๆ โดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เป้าหมายโดยทั่วไปของนักสังคมวิทยา ก็คือเพื่อหาความสม่ำเสมอของพฤติกรรมอันเกิดจากการกระทำต่อกันในระหว่างปัจเจกชน

สังกัปที่สำคัญ ๆ ทางสังคมวิทยาที่นำมาใช้ ยกตัวอย่างเช่น

1. วัฒนธรรม หมายถึง "สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่ปัจเจกชนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต เป็นฐานในการคิด การกระทำ และความรู้สึก"[25]

2. สังคม ในแง่กว้าง ๆ นั้นหมายรวมถึงการรวมกลุ่มของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ในแง่เฉพาะ นักวิชาการมองสังคมใน 3 รูปแบบที่สัมพันธ์กัน คือ

2.1 หมายถึงสัมพันธภาพในทางสังคมชุดหนึ่ง นั่นคือเป็นความคาดหมายที่พึงมีต่อกันในระหว่างปัจเจกชนหรือกลุ่มเดียวกับพฤติกรรมของแต่ละฝ่าย

2.2 หมายถึงกลุ่มที่รวมตัวกันขนาดใหญ่ซึ่งก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพขึ้นภายใน

2.3 หมายถึงสถาบันกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นกรอบสำหรับการดำเนินชีวิตในทางสังคม [26]

สรุปได้ว่า ว่าสังคมจึงหมายถึงการรวมกลุ่มสมาคมของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ อาจเป็นสังคมโลก สังคมระดับชาติ หรือแม้แต่สังคมคนแก่ เป็นต้น

3. สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่ง และยังผนวกด้วยแง่คิดในเรื่องของสัมพันธภาพในระหว่างตำแหน่งหนึ่งกับอีกตำแหน่งหนึ่งรวมอยู่ด้วย สัมพันธภาพของสถานภาพ จึงเป็นเรื่องของการได้มาซึ่งตำแหน่งที่แตกต่างกัน เช่น ในแง่ของอำนาจหน้าที่ ยศถา-บรรดาศักดิ์ ชื่อเสียงและอำนาจ

4. บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่มักจะสัมพันธ์กันกับสถานภาพ

5. หน้าที่ หมายถึง กระบวนการและผลของการกระทำ หรือกิจกรรมของระบบ

นักสังคมวิทยานั้นตั้งข้อสมมติฐานหลักไว้ว่า "ปัจเจกบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมคล้ายคลึงกันจะมีพฤติกรรมที่ไปในทิศทางเดียวกันในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกัน" ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าในวัฒนธรรมและสังคมต่าง ๆ จะมีแบบแผนของพฤติกรรมทีเหมือน ๆ กันอยู่ หน้าที่ของนักสังคมวิทยาก็คือต้องระบุให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างแบบแผนของพฤติกรรมกับ

เงื่อนไขทางสังคม นั่นคือระหว่างแบบแผนของพฤติกรรมในด้านหนึ่ง กับสถานภาพและความคาดหวังในบทบาทในอีกด้านหนึ่ง เพื่อเป็นที่ทราบว่าเงื่อนไขทางสังคมอย่างใดที่เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมชนิดใดขึ้น โอกาสที่จะเข้าไปมีอิทธิพลหรือมีส่วนในการกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมโดยการจัดการกับเงื่อนไขของสังคมให้เป็นไปตามที่ปรารถนาก็เป็นไปได้

พฤติกรรมทางการเมือง สัมพันธภาพทางการเมืองและสถาบันทางการเมืองเป็นเรื่องที่อยู่ในสังคมวิทยา รัฐศาสตร์จึงเหลื่อมล้ำกับสังคมวิทยา เช่นเดียวกับที่เหลื่อมล้ำกับประวัติศาสตร์ ผู้ที่ใช้แนววิเคราะห์ทางสังคมวิทยาศึกษาการเมืองนั้นจะให้ความสำคัญกับประเด็นคำถามหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสังกัปสำคัญ ๆ ข้างต้น

1.4 Psychological Approach นักจิตวิทยานั้นจะศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์รวมทั้งพฤติกรรมทางการเมืองด้วย ในขณะที่นักสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการอธิบาย แต่นักจิตวิทยาจะเฝ้าดูพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลนั้น ๆ เช่น ในกรณีที่มีผู้หญิงคนหนึ่งใส่เสื้อขนสัตว์อย่างดีเดินมา นักสังคมวิทยาจะมองว่าเสื้อขนสัตว์เป็นเสมือนสิ่งที่บอกสถานภาพของผู้สวมใส่แต่นักจิตวิทยาจะมองว่าเป็นเสมือนสิ่งที่บอกความอยากเด่นอยากดัง เป็นต้น

แม้นักจิตวิทยาจะเห็นพ้องต้องกันในเป้าหมายที่จะวิเคราะห์คือปัจเจกบุคคลแต่พวกนี้ก็ยังไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ในประเด็นที่ว่า จะเน้นศึกษาอะไรเกี่ยวกับปัจเจกบุคคล บางคนจะเน้นที่วิธีการที่บุคคลรับรู้สภาพแวดล้อม บางคนเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น

ประเด็นสำคัญเหล่านี้ต่างเป็นประเด็นที่เกี่ยวพันกับกิจกรรมทางการเมืองแทบทั้งสิ้น เช่น การที่ผู้ใช้สิทธิหรือนักการเมืองรับรู้ในสภาพรอบ ๆ ตัวเขาอย่างไรจะเป็นผู้มีอิทธิพลต่อปฏิกริยาที่เขาพึงมีต่อสิ่งนั้นด้วย ภาพของความเป็นจริงทางการเมืองของปัจเจกบุคคลจะส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของเขาเอง และปัญหาในการพัฒนาและสร้างสรรภาพพจน์ที่ถูกต้องนั้นเป็นทั้งปัญหาทางการเมืองและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ สภาวะอารมณ์และแรงจูงใจนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในวิถีของการเมือง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมทางการเมืองนั้นมักจะมุ่งเป้าหมายที่แน่นอน

ดังนั้นฐานคติในทางจิตวิทยาของพวกที่ศึกษาการเมืองจึงมักจะสัมพันธ์กันกับเหตุผลในการกระทำการใด ๆ หรือกับสภาวะอารมณ์และแรงจูงใจนั่นเอง มาเคียเวลลีและฮอปส์ต่างก็เน้นในเรื่องความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินว่าเป็นเสมือนแรงจูงใจที่สำคัญและอ้างว่าความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งความมั่นคงดังกล่าวนี้ไม่อาจที่จะแยกออกจากความปรารถนาในอำนาจได้ ฮอปส์กล่าวไว้ว่า "ข้าพเจ้าเชื่อในแนวโน้มทั่ว ๆ ไปของมวลมนุษยชาติทั้งปวงว่าต่างต่อสู้ดิ้นรนแสวงหาให้ได้มาซึ่งอำนาจครั้งแล้ว ครั้งเล่า จะหยุดก็ต่อเมื่อสิ้นชีวิตเท่านั้น"

เบนธัม อ้างว่า มนุษย์ทุกผู้ทุกนามต่างแสวงหาความสุข ซึ่งแรงผลักเหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป

บางคนมองการเมืองว่าเป็นเสมือนสิ่งที่สะท้อนจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แรงจูงใจที่สำคัญก็คือความปรารถนาในความมั่นคั่งร่ำรวย นักจิตวิเคราะห์ที่ได้รับอิทธิพลจาก Sigmund Freud ในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์มีแนวโน้มว่าจะให้ความสนใจศึกษาแรงจูงใจเป็นส่วนใหญ่

ถ้าเรามองว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นมีลักษณะที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย ใด ๆ แล้ว การใช้ Psychological Approach จะมุ่งไปที่การศึกษาหาแรงจูงใจเป็นสำคัญ

1.5 **Geographic Approach** แนววิเคราะห์ประเภทนี้เป็นเรื่องของความพยายามที่จะเชื่อสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ทางการเมืองกับปัจจัยใด ๆ ที่ปรากฏอยู่บนแผนที่ เช่น แหล่งที่ตั้งของภูเขา แม่น้ำ ทะเล เป็นต้น เป็นที่กล่าวกันว่าการแจกแจงแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่แตกต่างกันในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ปริมาณน้ำฝนที่ตก อุณหภูมิ ความยากง่ายที่จะออกสู่ทะเล แม่น้ำ ฯลฯ ต่างมีผลต่อการพัฒนาการเมืองของประเภทต่าง ๆ ทั่วโลก การกระจายของกลุ่มเชื้อชาติก็ยังคงมีอิทธิพลต่อองค์กรทาง การเมืองของโลก

สำหรับพวกที่ใช้ Geographic approach ศึกษาการเมืองที่ค่อนข้างจะ extreme เช่น Sir Halford Mackinder ที่กล่าวว่า

ใครที่ครองยูโรปตะวันออกได้จะครองสหสภาพโซเวียตได้
ใครที่ครองสหภาพโซเวียตได้จะครองยุโรป เอเซีย และอัฟริกาได้
ใครที่ครองยุโรป เอเซีย และอัฟริกาได้ จะครองโลกได้ [27]

1.6 Philosophical Approach เป้าหมายของการตั้งคำถามเชิงปรัชญาก็เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งมาตรฐานในเรื่องของความดี ความถูกต้อง และความยุติธรรม และเพื่อที่จะนำเสนอสถาบันทางการเมือง ตลอดจนแบบแผนในการปฏิบัติในทางการเมืองที่เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว

Stephen K. Bailey อ้างว่า แนววิเคราะห์เชิงปรัชญานี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพิจารณาหาว่าอะไรที่อยู่เบื้องหลังสาธารณประโยชน์ และจะมุ่งอธิบายประโยชน์ดังกล่าวใสแง่ของเป้าหมายมากกว่าในแง่ของสื่อกลาง [28]

อาจสรุปโดยส่วนรวมได้ว่า แนวการวิเคราะห์ในแง่สาขาวิชาข้างต้นก็ยังประสบกับปัญหาในการนำมาใช้ เนื่องจากมาตรการในการคัดเลือกคำถามหรือปัญหาก็ดี ข้อมูลต่าง ๆ ก็ดี ต่างก็ไม่ชัดเจนนัก ฉะนั้นผู้ที่จะนำเอาแนวการวิเคราะห์เหล่านี้ไปใช้จึงจำเป็นต้องระบุ

มาตรการให้แจ่มชัดเสียก่อน ไม่เช่นนั้นจะประสบกับปัญหาอันเกิดจากข้อมูลที่มีอยู่มากมาย ซึ่งจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงจะสามารถตอบปัญหาต่าง ๆ ที่โลกเผชิญอยู่ขณะนี้ได้

II. Approach แบ่งตามลักษณะที่สำคัญของวิถีชีวิตทางการเมือง

ในบทที่ 1 นั้น เราได้พูดถึงความหมายของคำว่าการเมืองไว้มากมาย ส่วนใหญ่นิยามของคำว่าการเมืองแต่ละนิยามจะมุ่งได้ความสำคัญกับลักษณะเด่น ๆ ของวิถีชีวิตทางการเมืองทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้เราจึงพบว่านักวิชาการหลายท่านจึงได้ใช้มาตรการนี้มาจัดแบ่ง Approach ซึ่งพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 **Institutional Approach** มีนักวิชาการหลายท่านที่อ้างว่าการเมืองคือเรื่องราวของรัฐและการดำเนินงานของรัฐ พวกนี้จึงมักจะให้ความสำคัญกับการศึกษาองค์กรรัฐ สถาบันของรัฐและสถาบันของรัฐและสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการที่ยึดแนวการวิเคราะห์เชิงสถาบันนี้มักจะไม่ค่อยมีปัญหานักกับการที่จะระบุว่า สถาบันทางการเมืองมีอะไรบ้าง แต่มักจะมีปัญหากับการให้คำจำกัดความของคำว่า "สถาบัน" เอง บางคนมอง ง่าย ๆ ว่าสถาบันก็คือตัวตึก บางคนมองว่าเป็นสถาบันที่ทำงาน มีคน มีสายการบังคับบัญชา เป็นต้น

สถาบันจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องมีคน ไม่ใช่ว่าจะมีแต่เพียงที่ทำงานแล้วจะเป็นสถาบันได้ เมื่อมีคนอยู่ก็ต้องมีการทำงาน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บางคนทำงานในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง คนอื่น ๆ ก็จะทำอีกหน้าที่หนึ่ง คนเหล่านี้จะเกี่ยวโยงกับเรื่องของบทบาทและสถานภาพของตนเองและผู้อื่นในเชิงเปรียบเทียบ จึงอาจสรุปได้ว่า สถาบันจะประกอบไปด้วยกิจกรรมของคนในโครงสร้างที่มีบูรณาการเดียวกัน กิจกรรมเหล่านี้จะถูกกำหนดให้อยู่ในรูปแบบหรือหลักการหรือได้รับการรับรองในลักษณะใด ๆ พวกที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบันอาจเป็นเจ้าหน้าที่ แต่ไม่จำเป็นว่าเจ้าหน้าที่ทุกคนจะเข้าร่วมทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงซึ่งไม่ได้เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เป็นผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถาบันของรัฐ เป็นต้น

แล้วสถาบันครอบครัวล่ะ เราจะพบว่าความหมายของสถาบันนั้นจะตีความแตกต่างกันไป ไม่มีความหมายใดที่สามารถครอบคลุมแนวคิดได้ทั้งหมด ฉะนั้นแนววิเคราะห์เชิงสถาบันจึงแปรเปลี่ยนไปตามความหมายที่นักวิเคราะห์ให้ไว้ด้วย พวกที่ให้ความหมายาของคำว่าสถาบันว่าเป็นที่ทำงานและหน่วยงานต่าง ๆ ก็มักจะมองสถาบันการปกครองในลักษณะของแผนภูมิ ซึ่งจะประกอบไปด้วยการปกครองระดับต่าง ๆ เช่น ระดับกระทรวง ทบวง กรม

จังหวัด อำเภอ ตำบล และจะให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตย อันประกอบไปด้วย นิติบัญญัติ บริหารบัญญัติ และตุลาการบัญญัติ

การมีแนวคิดเรื่องสถาบันที่แคบไปนั้นมีแนวโน้มที่จะทำให้นักวิชาการไม่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลเท่าที่ควร ทั้งยังจะไม่เห็นความสำคัญของการเมืองระหว่างประเทศ บทบาทของการใช้กำลังรุนแรงในทางการเมือง เพราะสิ่งเหล่านี้จะไม่ปรากฏอยู่ในแผนภูมิของสถาบันระดับต่าง ๆ เลย

แนวการวิเคราะห์เชิงสถาบันนี้ไม่จำเป็นว่าจะต้องมองกันแคบเสมอไป แม้จะตั้งอยู่บนฐานของคำจำกัดความว่าการเมืองเป็นการศึกษาว่าด้วยรัฐและรัฐบาลก็ตาม ถ้ามองกันในความหมายของคำว่าสถาบันที่เปิดกว้างกว่านี้ว่าเป็นแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สถาบันนั้นนอกจากจะประกอบไปด้วยพฤติกรรมที่หลากลีลาแล้วยังเป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆอีกด้วย โดยปกติแบบแผนของพฤติกรรมที่มีอยู่ในสถาบันนั้นมักจะมีเหตุมีผล สถาบันจึงอาจจัดได้ว่าเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายปลายทางใดๆของสังคม [29]

2.2 **Legal Approach** แนวการวิเคราะห์เชิงกฎหมายกับเชิงสถาบันนั้นจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในบางโอกาส จากข้อเท็จจริงที่ว่า สถาบันการปกครองจะสัมพันธ์กับเรื่องของกฎหมายอยู่มาก สถาบันเหล่านี้จัดตั้งขึ้นมาโดยอาศัยกฎหมายรัฐธรรมนูญกิจกรรมของสถาบันจะเป็นเรื่องของการเพิ่ม การปรับปรุงแก้ไข การตีความ และการบังคับใช้กฎหมาย จึงเป็นเรื่องปกติวิสัยที่บางคนจะมองว่าแนวการศึกษาเชิงสถาบันก็คือแนวการศึกษาเชิงกฎหมายนั่นเอง

พวกที่ยึดแนววิเคราะห์แบบนี้จะมองว่ากระบวนการต่าง ๆ ตลอดจนสาระของการกระทำในทางการเมืองในทุกระดับมักจะมีกฎหมายเป็นแม่บทกำกับอยู่ ทั้งการเมืองภายในและระหว่างประเทศจะพบว่ากฎหมายจะระบุให้กระทำหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ในสถานการณ์ที่พึงอุบัติขึ้น ในประเทศที่มีนักการเมืองหรือผู้นำยึดตัวบทกฎหมายเป็นหลัก ความรู้สึกในเรื่องกฎหมายจะช่วยให้เราสามารถทำนายผลที่ได้จากการตัดสินใจได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าจะพูดว่าแนวการวิเคราะห์เชิงกฎหมายมีความสำคัญอย่างยิ่งก็ไม่อาจที่จะพูดได้เต็มที่นัก ปัญหาทางการเมืองจำนวนมากที่ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องของกฎหมายเลย แม้แต่ในปัญหาเรื่องกฎหมายเอง การใช้แนวกฎหมายมาตอบอาจจะไม่ได้คำตอบที่น่าพึงพอใจนัก เช่น ในปัญหาเรื่องของสาระของกฎหมายใด ๆ ที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองนั้นโดยปกติจะอธิบายกันในแง่อื่นมากกว่าที่จะใช้แนวกฎหมายมาอธิบายโดยตรง

2.3 **Power Approach**

Frederick Wathins สรุปไว้ว่า

"ขอบข่ายที่เหมาะสมของรัฐศาสตร์ไม่ใช่อยู่ที่การศึกษารัฐ หรือทำความเข้าใจกับองค์กรสถาบันใด ๆ แต่เป็นเรื่องของการสืบเสาะองค์กรทุกองค์กรที่ปรากฏ" [30]

William A. Robson อ้างว่า

"รัฐศาสตร์จะให้ความสำคัญกับเรื่องของอำนาจในสังคม รวมถึงสภาพธรรมชาติ ฐาน กระบวนการ ขอบข่ายและผลที่ได้จากการใช้อำนาจด้วย....."จุดสนใจ" ของนักรัฐศาสตร์นั้นชัดเจนและแจ่มแจ้ง นั่นคือเน้นที่การต่อสู้ให้ได้มา หรือการดำรงรักษาไว้ซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อบุคคลอื่น หรือเพื่อต่อต้านการใช้อำนาจนั้น" [31]

ความหมายของคำว่า "อำนาจ" (Power) มีอยู่มากมาย Hans Morgenthau อ้างว่า อำนาจ หมายถึงการที่บุคลสามารถควบคุมจิตใจและการกระทำของบุคคลอื่นได้ เขาเชื่อว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามจะพยายามแสวงหาอำนาจ อำนาจจึงเป็นทั้ง Means และ Ends ในตัวของมันเอง เป็น means เพื่อที่มนุษย์จะใช้เป็นสื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ ความมั่นคงและผลประโยชน์อื่น ๆ และเป็น end เพื่อที่จะได้ครอบครองไว้ การมีอำนาจเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางจิตวิทยาระหว่างผู้มีกับผู้ที่ได้รับอิทธิพลจากผู้มีอำนาจ กล่าวคือ ผู้มีอำนาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจและพฤติกรรมของผู้อื่น

การเมืองในทัศนะของ Morgenthau ก็คือการต่อสู้เพื่ออำนาจนั่นเอง

Robert Dahl ในหนังสือชื่อ Modern Political Analysis อ้างว่า อำนาจหมายถึงความสามารถที่จะทำให้บุคคลใด ๆ ยอมทำตามที่ผู้มีอำนาจต้องการ แม้ว่าบุคคลนั้น ๆ ไม่ปรารถนาที่จะกระทำ แต่ถูกบังคับให้กระทำ อำนาจในแง่นี้จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

ส่วนอิทธิพลนั้นจะไม่มีการบังคับเกิดขึ้น แต่บุคคลยอมเชื่อฟังปฏิบัติตาม [32]

Harold Lasswell อ้างว่า การเมืองคือเรื่องของอิทธิพล และผู้มีอิทธิพล[33]

ส่วน "อิทธิพล" เป็นเรื่องของการเข้ามีส่วนร่วมในการกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของมนุษย์

ข้อบกพร่องของแนววิเคราะห์เชิงอำนาจ

1. ขาดความแม่นยำ คำว่าอำนาจเป็นสังกับที่กว้างมาก จึงขาดความชัดเจน

2. จากทฤษฎีที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่ออำนาจ ไม่ได้บอกว่าต้องการอำนาจเท่าใดจึงจะพอ นักการเมืองยินดีที่จะจ่ายหรือแลกกับสิ่งอื่น ๆ จำนวนเท่าใด

3. จากฐานคติที่ว่านักการเมืองจะทุ่มเททุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจนั้นไม่เป็นที่ยอมรับกันอีกต่อไปแล้ว

2.4 **Interest/Interest Group Approach**

ขณะที่ Institution Approach ให้ความสำคัญกับสถาบันที่เป็นทางการมากจนเกินไป และ Systems Approach ก็ให้ความสำคัญกับหน่วยวิเคราะห์ขนาดใหญ่เกินไป แนวการวิเคราะห์กลุ่มผลประโยชน์นี้จะเป็นตัวเชื่อม โดยจะศึกษาหน่วยวิเคราะห์ขนาดเล็กลงและให้ความสำคัญกับกระบวนการของกลุ่มองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ต่างอยู่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของประชาชนที่จะใช้ในการเข้ามีส่วนร่วมในการแจกแจงแบ่งสรรทรัพยากร ของสังคมให้เป็นไปตามที่ต้องการ

David B. Truman [34] ถือเป็นนักรัฐศาสตร์ยุคแรก ๆ ที่ได้บุกเบิกพัฒนาแนวคิดนี้และมีอิทธิพลมาก

Truman แบ่งกลุ่มออกเป็น 2 ประเภท

1. Categoric Group รวมตัวกันโดยมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน เช่น เพศ (กลุ่มสตรี) เชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เป็นต้น

2. Shared-attitude group รวมตัวกันเป็นผลจากการที่มีทัศนคติต่อสถานการณ์ใด ๆ ร่วมกัน กลุ่มนี้ Truman เชื่อว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในทางการเมือง ทัศนคติของกลุ่มนี้เองที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ตลอดจนผลประโยชน์ของกลุ่ม

Truman อ้างว่าไม่จำเป็นว่ากลุ่มผลประโยชน์ทุกกลุ่มจะต้องเป็นกลุ่มทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ใด ๆ จะถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางการเมืองก็ต่อเมื่อกลุ่มนั้นได้เรียกร้องต่อรัฐบาล หรือพยายามที่จะใช้อิทธิพลของตนในการผลักดันแนวนโยบายของรัฐหรือเป็นผลให้รัฐบาลกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของตน

การเมืองในทัศนะของ Truman จึงเป็นเรื่องของการที่กลุ่มต่าง ๆ พยายามผลักดันให้แนวนโยบายของรัฐเป็นไปในทิศทางใด ๆ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดการเรียกร้องจากกลุ่มหนึ่งขึ้น กลุ่มอื่น ๆ ก็จะได้รับผลกระทบด้วย การรวมตัวกันในเชิงโต้ตอบก็จะเกิดขึ้น

กระบวนการทางการเมืองในแง่นี้จึงเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ในระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในการเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์นั่นเอง

Truman เชื่อว่ากลุ่มที่เรียกร้องมากเกินไปจะไร้เสถียรภาพ เพราะจะเป็นเป้าหมายการตอบโต้จากกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นเพื่อที่กลุ่มต่าง ๆ มีเสถียรภาพอยู่ได้ แต่ละกลุ่มจะเรียนรู้ด้วยตนเองว่ากลุ่มตนควรเรียกร้องอะไร มากน้อยขนาดใด และใช้วิธีการใดในแง่นี้ เสถียรภาพของระบบการเมืองจึงเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ในระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ นั่นเอง

สำหรับสังคมอุตสาหกรรมซึ่งมีโครงสร้างที่ซับซ้อนมากนั้น การรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จะมีมากขึ้นเพราะความจำเป็นในการปกป้องผลประโยชน์ของตน

2.5 **Decision-Making Approach**

แนวการวิเคราะห์นี้ได้รับความนิยมมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากรัฐได้ขยายกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จึงเป็นผลให้นักรัฐศาสตร์หันมาสนใจศึกษานโยบายสาธารณะ อันเป็นผลมาจากการตัดสินใจ และมีการมองกันว่าการเมืองก็คือเรื่องของการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวพันกับการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมอย่างเป็นธรรม บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทั้งนั้น

อาจกล่าวได้ว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการที่ผู้กระทำการเองเฟ้นจากเป้าหมายและวิธีการ[35]

นักวิชาการที่สนใจแนวการวิเคราะห์นี้จะให้ความสำคัญศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกันนี้ 4 ประเด็นด้วยกัน

1. เน้นที่บุคลิกภาพของผู้มีอำนาจตัดสินใจ โดยมีฐานคติว่าบุคลิกภาพเหล่านี้จะช่วยอธิบายว่าทำไมจึงเลือกตัดสินใจอย่างนี้หรืออย่างโน้น

2. เน้น "ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง" การตัดสินใจ จริง ๆ แล้วพวกนี้ไม่มีอำนาจหน้าที่ แต่มีอำนาจหรืออิทธิพลมากพอที่จะทำให้ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจใด ๆ ได้

3. เน้นที่การตัดสินใจครั้งใด ๆ โดยเฉพาะที่สำคัญ ๆ แล้วพยายามสืบเสาะว่ามีกระบวนการอย่างไรบ้าง

4. เน้นสำรวจตรวจสอบโดยการใช้ทฤษฎีเกมช่วย

2.6 **ทฤษฎีเกม**

ข้อสมมติฐานเบื้องต้นของแนวการวิเคราะห์แบบนี้คือมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของความจัดแย้ง และความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะที่คล้ายกับเกม

ฐานคติที่สำคัญของแนวการวิเคราะห์นี้

1. มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล

2. ทุกคนจะพยายามให้ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันจะพยายามให้สูญเสียน้อยที่สุด

ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจนั้นจะเลือกกระทำการใดที่จะให้ผลดีที่สุด หลังจากได้พิจารณาทางเลือก ตลอดจนข้อดี-ข้อเสียต่าง ๆ แล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง (Actors) แต่ละคนก็จะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาที่จะต้องตัดสินใจ เช่นมี Choices เท่าไร แต่ละ Choice จะให้ Payoff อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ในเกมการเมืองบางครั้งนั้นผู้เกี่ยวข้องไม่ทราบแน่นอนว่าคู่แข่งเป็นใคร อาจเป็นการต่อสู้กับโอกาส หรืออาจต่อสู้กับบุคคลคนเดียว สองคน หรือมากกว่านั้น ส่วนผลตอบแทนก็เช่นกัน บางครั้งเราไม่อาจประมาณการได้

2.7 **Ends-Means Analysis**

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางการเมืองนั้นมองกันว่าเป็นเรื่องของความพยายามที่จะดำเนินการโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ (Means) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Ends) ที่ต้องการ แนวการวิเคราะห์หนี้จะมีบางส่วนที่ซ้อนกันอยู่กับแนวการตัดสินใจ กล่าวคือ จะเน้นในประเด็นเรื่องความมุ่งมาดปรารถนาหรือเป้าประสงค์ของผู้มีอำนาจทางการเมือง เหตุผลที่ตัดสินใจกระทำการใด ๆ และวิธีการที่เลือกใช้ว่าเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม เราจะพบว่าสถานการณ์ใด ๆ อาจมองได้ว่าเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการ

เป้าหมายนั้นเป็นที่พึงปรารถนาด้วยตัวของมันเอง เป็นสิ่งที่ชอบธรรมในตัวเอง และมองกันว่ามันเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง

ส่วนวิธีการนั้นเป็นที่พึงปรารถนาเนื่องจากความมีประสิทธิผลของมันในการที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้ มันจึงไม่สามารถที่จะอ้างความชอบธรรมในตัวเองได้

ฉะนั้นในการที่เราจะพูดว่าสถานการณ์ใด ๆ น่าจะเป็นเป้าหมายนั้นเป็นการชี้บ่งถึงการใช้ค่านิยมมาตีความ และการที่เรากล่าวว่าวิธีการใด ๆ เป็นหนทางที่มีประสิทธิภาพในการทำให้เป้าหมายใด ๆ บรรลุผลได้นั้นถือเป็นพูดถึงข้อเท็จจริง

ปัญหาสำคัญของการวิเคราะห์แบบนี้อยู่ที่ว่าจะต้องชัดเจนว่าอะไรหรือสถานการณ์ใดเป็นวิธีการ (Means) และสถานการณ์ใดเป็นเป้าหมาย (Ends)

คุณค่าของแนววิเคราะห์หนี้อยู่ที่ว่าจะเน้นที่ลักษณะของพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีเป้ามหายเป็นจุดเด่น ขณะที่ถ้าใช้แนวการวิเคราะห์อื่น ๆ เช่น สถาบัน หรือกฎหมายหรืออำนาจ เราจะไม่เห็นเป้าประสงค์ของมนุษย์ปรากฏอยู่เลย

2.8 **Political Culture Approach**

คำถามที่สำคัญในทางการเมืองที่เกิดขึ้นคำถามหนึ่ง อันเป็นผลมาจากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างระบบการเมืองใด ๆ คือทำไมระบบการเมืองหนึ่งสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างมีเสถียรภาพ ขณะที่อีกระบบหนึ่งกลับประสบปัญหานานัปการ ทั้ง ๆ ที่ต่างก็มีโครงสร้างทางการเมือง และอุดมการทางการเมืองเหมือน ๆ กัน เช่น ประเทศไทยกับอังกฤษ ซึ่งคำตอบนี้เราไม่สามารถหาได้จากแนวการวิเคราะห์สถาบัน กฎหมาย หรืออื่น ๆ

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงกลายเป็นคำตอบที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระดับหนึ่ง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือแบบแผนของความคิด ความเชื่อ ตลอดจนทัศนคติของบุคคลที่พึงมีต่อระบบ ส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง รวมทั้งต่อบทบาทของตนเองในระบบด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองจะมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกของสังคมให้อยู่ในรูปแบบใด ๆ

แนวการวิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมืองนี้จะช่วยให้เราสามารถศึกษาระบบการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างชัดเจน ใกล้เคียงความเป็นจริง และจะช่วยให้สามารถเข้าใจทั้งระบบ ไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่งหรือเพียงแต่ผิวเผินเท่านั้น [36]